

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Управління туризму та курортів Закарпатської ОДА
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці
Луцький національний технічний університет
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького
Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього

II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція

***«СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СЕРВІСНОЇ ЕКОНОМІКИ:
ТУРИЗМ, РЕКРЕАЦІЯ ТА КОМЕРЦІЙНІ ПОСЛУГИ»***

29-30 вересня 2023 року

Україна, Мукачево

**Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Управління туризму та курортів Закарпатської ОДА
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці
Луцький національний технічний університет
Черкаський національний університет ім. Б.Хмельницького
Інститут регіональних досліджень ім. М.І.Долішнього**

**СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СЕРВІСНОЇ ЕКОНОМІКИ: ТУРИЗМ,
РЕКРЕАЦІЯ ТА КОМЕРЦІЙНІ ПОСЛУГИ**

**MODERN TRANSFORMATIONS OF THE SERVICE ECONOMY: TOURISM,
RECREATION AND COMMERCIAL SERVICES**

Збірник тез доповідей
II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
29-30 вересня 2023 року

**Україна, Мукачево
2023**

УДК 338.486.1.02-044.922:[338.48-53:338.48-6](043.2)
С91

*Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
Науково-технічною радою Мукачівського державного університету
(протокол № 8 від 20 жовтня 2023 р.)*

С91

Сучасні трансформації сервісної економіки: туризм, рекреація та комерційні послуги: збірник тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Мукачєво, 29-30 вересня 2023 р.) / ред. кол.: Т. Д. Щербан (гол. ред.) та ін. Мукачєво: МДУ, 2023. 91 с.

***Відповідальний за випуск:** Надія ГОБЛИК-МАРКОВИЧ – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму.*

***Технічний редактор:** Надія КАМПОВ – старший викладач кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму.*

Редакційна колегія: Щербан Т.Д. – д. психол.н., професор (*голова*); Гоблик В.В. – д.е.н., професор; Маслиган О.О. – д.е.н., професор; Гоблик-Маркович Н.М. – к.е.н., доц.; Папп В.В.– д.е.н., професор; Медвідь Л.І. – к.е.н., доц.; Кампов Н.С. – ст. викладач.

У збірнику тез за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, що проводилася кафедрою менеджменту, управління економічними процесами та туризму Мукачівського державного університету, висвітлюються погляди науковців, аспірантів, слухачів магістратури, представників підприємницьких структур на актуальні проблеми сучасної трансформації сервісної економіки. Тематика конференції охоплює наукові, освітні та практичні погляди на пошук інноваційних ідей трансформації туризму, рекреації та інших послуг у постіндустріальній економіці; визначення стратегічних пріоритетів розвитку на регіональному та міжнародному рівнях.

Матеріали подано в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів відповідають за точність наведених фактів, цитат, власних імен, статистичних матеріалів та інших відомостей.

УДК 338.486.1.02-044.922:[338.48-53:338.48-6](043.2)

Матеріали конференції доступні для перегляду на офіційному сайті університету за адресою <https://msu.edu.ua/konferenciji-seminari>

© Мукачівський державний університет, 2023

© Кафедра менеджменту, управління економічними процесами та туризму,
2023

Василь ЧМИГА ОСНОВНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ РОБОЧОЇ СИЛИ В ТУРИЗМІ	70
Світлана МИКУЛАНИНЕЦЬ, Богдан ЖИЛЮК АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЯК КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА ЗАПОБІГАННЯ КРИЗОВИМ СИТУАЦІЯМ	71
Надія ГОБЛИК-МАРКОВИЧ, Олександр ВІТВИЦЬКИЙ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ	73
Тетяна ІЛЬТЮ РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА У СФЕРІ РЕКРЕАЦІЇ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	75
Павло БУШУЄВ НАПРЯМКИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ХІНТЕРЛАНДІВ КЛАСТЕРІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ ТА РЕКРЕАЦІЇ	77
Отокар КАСИНЕЦЬ ОРГАНІЗАЦІЯ КРАЄЗНАВЧИХ ЕКСКУРСІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦЯ З ТУРИЗМУ	79
Надія КАМПОВ, Отокар КАСИНЕЦЬ, ЕТИЧНІ НОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЇВ	80
Олена МАСЛИГАН, Вадим АНТОЛИК, Ганна АНТОЛИК, ПРОПОЗИЦІЇ З АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ	82
Ксенія ХАУСТОВА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ	84
Олександр ДІДОВИЧ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНА СФЕРА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	86
СЕКЦІЯ Психолого-педагогічні аспекти підготовки фахівців у сфері послуг	
Kateryna DZHUNKOVSKA, FORMATION OF SOFT SKILLS OF A SPECIALIST IN THE SERVICE SECTOR	89
Оксана ФЕЄР, Світлана МИКУЛАНИНЕЦЬ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ	90
Оксана ФЕЄР ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СФЕРИ ТУРИЗМУ	91

різних ознак, елементів одного предмета, об'єкта); прийоми зорового монтажу, локалізації подій тощо.

Методику проведення будь-якої екскурсії фахівець туристичного супроводу (екскурсовод) буде на використанні ряду прийомів розповіді, наприклад, екскурсійна довідка (подаються основні дані про експонат, об'єкт); характеристика експоната (передбачає детальніший виклад фактичного матеріалу); прийом пояснення (передбачає не тільки виклад фактичного матеріалу про події, явища, а й пояснення, чому вони виникли); прийом літературного монтажу (становить композицію з уривків різних літературних творів, документів, спогадів, що розкривають окремі питання екскурсії); прийоми репортажу, коментування, цитування тощо.

Крім методичних прийомів показу і розповіді, на екскурсії використовуються інші прийоми, які допомагають краще засвоїти зміст матеріалу (наприклад, зустріч екскурсантів з учасником тих чи інших подій, що надасть екскурсії більш документального і доказового характеру).

Таким чином, екскурсовод під час екскурсії повинен: допомогти екскурсантам побачити, почути і відчувати все те, що має відношення до теми екскурсії; сприяти екскурсантам у набутті практичних навичок бачити і розуміти («читати») музейні експонати; акцентувати стійку увагу до теми, її показу і розповіді протягом усієї екскурсії.

Організація екскурсій у шкільному музеї значною мірою підсумовує працю тих, хто створював музей. Тому підготовка екскурсії і її проведення потребують від екскурсоводів серйозного ставлення, мобілізації багатьох знань, умінь, навичок, творчого піднесення. Підготовка учнів (студентів)-екскурсоводів заслуговує особливої уваги. Як правило, найкращими екскурсоводами стають ті краєзнавці, які беруть активну участь у комплектуванні фондів і побудові експозиції.

Різнобічне вивчення рідного краю в процесі підготовки майбутніх фахівців з туризму (навчальні практики «Вступ до фаху», з активного туризму, краєзнавчо-туристичної; навчальні дисципліни «Організація екскурсійної діяльності», «Організація анімаційної діяльності», «Туристичне краєзнавство»; пішохідні та навчальні виїзні автобусні екскурсії майже по всій території Закарпаття; походи) сприяє дослідженню, науковому обґрунтуванню, розробленню різноманітних форм передання наступним поколінням знань про минуле і сучасне людського суспільства й довкілля України, Закарпатської області зокрема.

Краєзнавчі екскурсії сприяють не тільки підвищенню результативності навчання й виховання за допомогою яскравих прикладів із навколишнього середовища, але й утвердженню патріотизму, духовності, національної свідомості, любові до рідної країни; поваги до людини та її праці, оздоровленню, підвищенню рівня фізичної підготовленості здобувачів вищої освіти; розвивають вміння поповнювати зібраними під час походів і екскурсій матеріалами краєзнавчі музеї чи куточки, створювати нові; стеження за екологічним станом довкілля тощо.

Надія КАМПОВ, Отокар КАСИНЕЦЬ,
старші викладачі
кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму
Мукачівський державний університет

ЕТИЧНІ НОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕІВ

В сучасних умовах пам'яткоохоронна та музейна діяльність активно комерціалізується, включаються в систему туризму та рекреації. Як і всі види

професійних об'єднань музейні корпорації потребують встановлення норм професійної етики в контексті підвищення уваги до обов'язків музейних працівників щодо збереження природної та культурної спадщини, комплектування, колекціонування (збору, утримання, реєстрації, експонування) заради суспільства та його розвитку, зберігання та переміщення колекцій.

В Україні існує розгалужена мережа музеїв, заповідників, установ та закладів музейного типу різної форми власності та підпорядкування (державних, комунальних, відомчих, приватних). Збереження та популяризація природної та культурної спадщини України, розвиток музезнавчої діяльності, що охоплює комплектування музейних зібрань, експозиційну, фондову, видавничу, реставраційну, пам'яткоохоронну роботу, передбачає наявність дієвої національної та регіональної політики в цій сфері. Розв'язати проблемні питання музейної справи покликані законодавчі та корпоративні норми здійснення професійної діяльності. Серед корпоративних норм особливе місце займають етичні норми, які, як правило, виражені у етичних кодексах.

Головним завданням етичних кодексів є формулювання і впровадження у професійне середовище принципів і норм корпоративної етики, що спрямовані на вирішення морально-етичних проблем та спірних ситуацій, попередження зловживань у різних сферах професійної діяльності [1, 78]. На сьогодні у більшості держав світу багатьма професійними спілками прийняті різноманітні кодекси професійної етики. До основних причин, що обумовлюють прийняття етичних кодексів, слід віднести практичну неможливість урегулювати на законодавчому рівні всі аспекти професійної діяльності співтовариств шляхом простого закріплення прав і обов'язків, без урахування особливостей професійної поведінки окремих груп спеціалістів [1, 79].

Механізм прийняття етичних кодексів без участі держави є способом упорядкування відносин усередині громадянського суспільства силами самого суспільства, що свідчить про перевагу норм приватного права над нормами публічного права і виступає показником зрілості суспільства.

Буковський І. В. зазначає, що «професіоналізм та соціальна відповідальність виявляють потребу в певному інструментарії, який міг би регулювати діяльність працівників музеїв» [2]. Таким інструментарієм виступає етичний кодекс, який встановлює правила, які повинні регулювати дії керівних органів, що здійснюють управління пам'яткоохоронною діяльністю, музею та його співробітників.

Етичні кодекси з'явилися в музейній сфері достатньо давно. Первісний варіант Кодексу музейної етики від ICOM – українською мовою, затверджений 15-ою Генеральною Асамблеєю Міжнародної ради музеїв – ICOM (International Council of Museums) 4 листопада 1986 року в Буенос-Айресі (Аргентина). Його нова редакція затверджена 21-ою Генеральною Асамблеєю міжнародної ради музеїв – ICOM 8 жовтня 2004 року в Сеулі [3].

Міжнародна рада музеїв ICOM а позачерговій Генеральній асамблеї Міжнародної ради музеїв (ICOM) затвердила нове визначення музею, а саме: «Музей – це некомерційна постійнодіюча організація на службі суспільства, яка збирає, зберігає, досліджує, інтерпретує та експонує матеріальну та нематеріальну спадщину. Відкриті для громадськості, доступні та інклюзивні, музеї сприяють різноманітності та сталості світу. Їхня робота й комунікація ґрунтуються на засадах етики і професійності, передбачають залученість громад і пропонують різноманітний досвід для освіти, насолоди, роздумів і обміну знаннями». Саме тому, предметом дослідження є кодифіковані норми музейної етики.

Кодекс музейної етики від ICOM – один з програмних документів міжнародного об'єднання музеїв та професійних музейних працівників, які займаються збереженням, охороною й популяризацією світової природничої та культурної спадщини. В Кодексі

узагальнено норми етичних стандартів діяльності музеїв, визначено загальноприйняті принципи її здійснення [4].

Керівні органи зобов'язані сформулювати стратегію розвитку та нагляду за музеями, першочергово відповідають за збереження і підтримку культурної спадщини та людських, фізичних і фінансових ресурсів, що задіяні для її збереження; визначають статус музею, його місію, сталість та неприбутковий статус, узгоджуючи його з національним законодавством і забезпечують оформлення складеного письмово й оприлюдненого статуту, положення або іншого публічного документу; гарантувати наявність достатніх коштів для провадження та розвитку діяльності музею; оформляти письмовий документ щодо зовнішніх джерел фінансування, до яких може звертатися в процесі своєї діяльності або фінансування.

Список використаних джерел

1. Буковський І.В. Деякі моменти морального нормування в професійній етиці музейного працівника. *Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник»*. Випуск 128. С. 96-100.

2. Вороніна М.А. Правова природа етичних кодексів професійних співтовариств. *Право та інноваційне суспільство* № 2 (3) 2014 С. 78

3. Кодекс музейної етики від ICOM <https://etnoua.info/novyny/kodeks-muzejnoji-etyky-vid-icom/>

4. Кодекс музейної етики від ICOM <http://icom.in.ua/kodeks-muzejnoyi-etiki/>.

Олена МАСЛИГАН

д.е.н., проф.

кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму

Вадим АНТОЛИК, Ганна АНТОЛИК

здобувачі спеціальності «Туризм і рекреація»,

Мукачівський державний університет

ПРОПОЗИЦІЇ З АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ

Розвиток туристичних кластерів має базуватися на системному підході, який передбачає реалізацію таких проектних етапів, як:

- визначення потенційних туристичних кластерів;
- залучення зацікавлених сторін до розвитку кластерів;
- розвиток інфраструктури кластерів;
- маркетинг і просування спільних туристичних продуктів [2].

Розглянемо кожен з окреслених етапів більш докладно.

Етап 1. Визначення потенційних туристичних кластерів. Цей етап передбачає визначення географічних територій з потенціалом для розвитку продуктів та послуг, пов'язаних із туризмом.

Етап 2. Залучення зацікавлених сторін. Після визначення потенційних туристичних кластерів зацікавлені сторони з місцевої громади, приватного сектору та уряду залучаються до розробки спільного бачення та загального плану розвитку кластера. Це передбачає спільний підхід, який забезпечує місцеву підтримку та спільне володіння проектом.

Етап 3. Розвиток інфраструктури. Розвиток туристичних кластерів потребує значних інвестицій в інфраструктуру, включаючи розміщення, транспорт та пам'ятки. Ця інвестиція, як правило, є поєднанням державного та приватного фінансування, що здійснюється з метою створення високоякісного спільного туристичного продукту,